

СЕМЕНОВА Олена – PhD, кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри французької та іспанської мов, Горлівський інститут іноземних мов Державний вищий навчальний заклад «Донбаський державний педагогічний університет», вулиця Василя Першина, 24, Бахмут, Донецька область, 84511, Україна (o.semenova@forlan.org.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7703-2719>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.49.28>

Бібліографічний опис статті: Семенова, О. (2022) Вербально-пиктографічні особливості тексту французького коміксу. *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія «Філологія»*, 49, 199–204. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.49.28>.

ВЕРБАЛЬНО-ПІКТОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТУ ФРАНЦУЗЬКОГО КОМІКСУ

Анотація. У статті на матеріалі креолізованого тексту досліджено вербально-пиктографічні особливості французького коміксу. Актуальність статті зумовлена інтересом лінгвістичної науки до проблем вивчення полікодового характеру комунікації, людської культури, текстів, оскільки навколишній світ, у якому живемо, переповнений текстами, зображеннями, написами й різними знаками, які тісно взаємодіють між собою. Мета статті – проаналізувати особливості взаємодії вербальних та невербальних компонентів лінгвовізуального комплексу коміксів. Доведено, що комікс є особливим типом тексту, де візуальні компоненти превалюють над вербальними. Вербальний код коміксу представлений діалогами персонажів, авторськими новоутвореннями, які відповідають французькому розмовному стилю мовлення, забезпечуючи простоту сприйняття, емотивність. Невербальний код – персонажами, обставинами, відповідними ідеограмами, які передають нюанси тону, тембру голосу персонажів. Саме зображення вимагають від читача детального та серйозного декодування, аналізу, рефлексії. Використання різносистемних кодів дає змогу збільшити кількість каналів сприйняття інформації адресатом, ефективно її засвоювати. Реципієнт, отримуючи інформацію, долучається до індивідуальної картини світу автора, його комунікативного простору й системи тексту. Автор постійно контролює процес декодування з метою дотримання задуманого напрямку та отримання естетичного задоволення. Малюнок у коміксі виконує функцію ідентифікатора реципієнта з персонажем. Мова коміксу вирізняється своєрідністю, вона переповнена вигуками, окличними словами й реченнями. Перспективи дослідження – виявити психолінгвістичні особливості сприйняття коміксів, визначити номенклатуру складників мовленнєвої компетентності, опанованих шляхом використання коміксів на практичних заняттях із французької мови.

Ключові слова: комікс, креолізований текст, полікодовий характер, вербальний код, пиктографічний код, декодування, вигук, малюнок, емотивність.

SEMENOVA Olena – PhD, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Academic Department of French and Spanish Languages, Horlivka Institute for Foreign Languages of State Higher Educational Institution 'Donbas State Pedagogical University', V. Pershin str., 24, Bakhmut, Donetsk region, 84511, Ukraine (o.semenova@forlan.org.ua)

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7703-2719>

DOI: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.49.28>

To cite this article: Semenova, O. (2022) Verbaljno-piktoghrafichni osoblyvosti tekstu francuzjkogho komiksu [Verbal and pictographic features of the text of French comics]. *Problemy humanitarnykh nauk: zbirnyk naukovykh prats Drohobyt'skoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka. Seriiia "Filolohiia"* – Problems of Humanities. "Philology" Series: a collection of scientific articles of the Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University, 49, 199–204. doi: <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2022.49.28> [in Ukrainian].

VERBAL AND PICTOGRAPHIC FEATURES OF THE TEXT OF FRENCH COMICS

Summary. The article examines the verbal and pictographic features of French comics on the basis of a creolized text. The relevance of the article is determined by the interest of linguistic science

in the problems of studying the polycode nature of communication, human culture, texts, since the world around us is overfilled with texts, images, inscriptions and various signs that closely interact with each other. The aim is to analyze the peculiar interaction of verbal and non-verbal components of the linguistic-visual complex of comics. Comics have been proved to be a special type of text where visual components prevail over verbal ones. The verbal code of the comics is represented by the dialogues of the characters, the author's innovations that correspond to the French colloquial style of speech, providing simplicity of perception, emotiveness and an array of information. Non-verbal code is represented by characters, circumstances, relevant ideograms that convey the nuances of tone, timbre of the voice of the characters. It is the images that require a detailed and serious decoding, analysis, reflexivity from the reader. The use of multisystem codes allows to increase the channels of perception of the information by the addressee, effectively decode it. The recipient, receiving information, is involved in the individual picture of the author's world, his communicative space and text system. The author constantly monitors the decoding process in order to adhere to the intended direction and obtain aesthetic pleasure. The image in the comics serves as the recipient's identifier with the character. The language of comics is distinguished by its originality, it is full of interjections, exclamatory words and sentences. The prospects of the research are to identify psycholinguistic features of the perception of comics, to determine the range of speech competencies that are achieved through the use of comics in practical classes in French.

Key words: *comics, creolized text, polycode character, verbal code, pictographic code, decoding, drawing, emotiveness.*

Постановка проблеми. Сучасній комунікації властивий візуальний спосіб подання інформації та стрімка орієнтація на нього. Цим фактом пояснюють інтерес лінгвістів до невербальних засобів, які супроводжують писемну комунікацію, маючи дещо вищий прагматичний потенціал, ніж вербальні компоненти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Популярність коміксу серед дітей та дорослих, велика читацька аудиторія, його занурення в різні сфери суспільного життя, неоднорідність тексту та недостатнє вивчення цього феномену зумовлює його розгляд фахівцями різних галузей науки. Комікс неодноразово був об'єктом аналізу лінгвістів, які досліджували різні його аспекти на матеріалі як слов'янських, так і неслов'янських мов: комікс як продукт інформаційної культури (Белов, 2018); мультимодальність коміксу (Івасишин, 2019); його структурно-функціональні особливості (Космацька, 2012); особливості формування комікс-культури (Троян, 2018); психолінгвістичний (Сонін, 1999) і соціологічний аспекти (Лакассен, 1982) розгляду коміксів тощо. Незважаючи на значні доробки в дослідженні проблем, пов'язаних з особливостями креолізованого тексту коміксів, складність його структури та інтерпретації – ще неповно вивчені питання, що потребують додаткових розвідок. Актуальність теми зумовлена дослідженням проблем сприйняття

та декодування тексту як одного з пріоритетних напрямів розвитку лінгвістичної науки.

Мета статті – виявити особливості взаємодії вербальних та невербальних компонентів французького креолізованого дискурсу. Для досягнення поставленої мети вважаємо за необхідне розв'язати такі завдання: проаналізувати специфіку коміксу як особливого типу дискурсу; вивчити його вербальну та невербальну частини; виокремити лінгвістичні та екстралінгвістичні особливості французьких коміксів Бідошон.

Об'єкт дослідження – сучасний французький вербально-пиктографічний текст. Предмет дослідження – його лінгвістичні та екстралінгвістичні характеристики. Матеріалом дослідження послуговували тексти французьких коміксів серії «Les Bidochon».

Виклад основного матеріалу. У сучасній французькій мові кумедні малюнки з привабливими графічно представленими вигуками фіксують увагу різних за віком і статтю читачів. Термін «комікс» має англійське походження і являє собою невелику за обсягом кумедну історію в картинках. Номінація коміксу в різних мовах відбувається через його формальні ознаки. У Франції їх називають «Les bandes dessinées» («розмальована смужка»), в англо-американських країнах – «comics», в іспано-американських – «historietas», в Італії – «fumetti». «Батьком» коміксу визнано швейцарського вчителя

Р. Тепфера. Бельгійський художник Едгар П'єр Джейкобс вважав роботу над коміксами мистецтвом на папері, тому що виготовлення одного коміксу може займати багато часу. За Соніним (1999), до таких традиційних мистецьких феноменів, як кіно й телебачення, додався ще й комікс. Є комікси, сформовані виключно з зображень без вербальних компонентів або зі звуковими ефектами для передачі певної атмосфери або з метою акцентування уваги на дії. За розміром комікси можуть бути короткими, що містять кілька картинок, та об'ємними – романами, серіалами, збірниками випусків. Комікс – це графічні або інші знаки, розташовані послідовно в просторі, які подають інформацію та породжують у реципієнта естетичне задоволення (МакКлауд, 2016). Репліки персонажів коміксів розташовують у спеціальному просторі – «кульці» (франц. *bulle, boule, ballon*), зображений поряд із головою героя. Зображення дій у коміксі, засноване на нарації, може спонукати читача до більш детального й ґрунтовного декодування, аналізу, рефлексії. Комікс являє собою особливий тип тексту, зв'язну оповідь, що є продуктом взаємодії візуальних, параграфічних і вербальних знаків, де візуальні знаки часто превалюють над вербальними, вербальний текст виконує переважно дієгетичну функцію, а зображення – міметичну. Яскраве зображення, високий рівень інформаційної насиченості коміксу уможливають подання максимуму інформації невеликим за обсягом вербальним компонентом, визначає його креативне використання в рекламному дискурсі. Комікс, маючи неоднорідну текстову структуру, займає проміжну позицію між образотворчим мистецтвом та літературою, його часом відносять до жанру масової культури. Іконічний компонент в креолізованому тексті коміксу наближає його до візуальних жанрів культури, а саме до кіно.

Сучасний ринок коміксів передбачає широкий спектр формульних творів: комікс-жахіття, комікс-детектив, комікс-літературна адаптація та інші. Персонажі коміксів діють у вже відомих ситуаціях або передбачуваних, що відповідає вимогам мімезису. Комікс цитує класичні або загальновідомі мистецькі твори. Комікс – особливий тип тексту, де представлені змістово-фактуальна,

змістово-концептуальна, змістово-підтекстова інформація; йому властиві структурна та фактологічна когезія й когерентність, ретроспекція, проспекція, модальність, інтеграція, завершеність, автосемантичність усіх його ділянок. Отже, комікс є прямо чи опосередковано феноменом масової культури та характеризується серійністю, формульним характером, міметичністю, передає досить важливі для реципієнта цінності та символи.

Вербальні та іконічні компоненти коміксу беруть активну участь у побудові наративу, набувають значущості в ньому, коли формують план вираження та змісту. Певний прошарок у створеному світі коміксу належить позначенням різноманітних звуків – музики, телефона, дверного дзвінка, бою, дощу, вулиці тощо. Занурюючись у всесвіт коміксу, читач має не просто уявляти рух історії, а й чути її. Так, звук телефона може бути представлено як *DRRR*, дзвоника у двері – як *DRING*, шум води в трубах – *BLUB! PROUATCH*, предмета, що падає, – *BOOM!*, робота двигуна – *PROUT*, звук клаксонів авто – *TUUUU*, плескання в долоні – *KLANG*. Комікс рясніє прикладами невимушеної розмови, якій притаманні пропуск голосних, компактність й односкладові акцентні одиниці. Частий пропуск звуків, складів, навіть слів призводить до утворення компактних одиниць, які важко розподілити на окремі слова, і як результат – вони утворюють фонетичні слова: *Vous êtes déjà montés à ch'val, M'sieurs-Dames? Alors, vous prenez le ch'val marron, M'sieur! D'abord, toujours monter avec l' pied gauche! Allez-y, M'dame! Ensuite, vous vous hissez sur l'cheval en vous t'nant au pommeau d'la selle, M'dame! J'm'en fou, je vous dis!*

Говорячи про морфологічні особливості тексту коміксів серії «*Les Bidochon*», звернемо увагу на вибір часових форм дієслова. Проаналізувавши репліки головних персонажів, ми дійшли висновку, що найпоширенішими є форми теперішнього часу (Présent de l'Indicatif): *Ça fait une heure que je suis devant la porte! D'habitude, tu téléphones toujours avant!! Tiens! Ça sonne aussi chez nous!! Je sais pas comment ça marche!! Effectivement il y a un problème! Je l'bloque!*; минулого завершеного (Passé Composé): *Mais j'ai téléphoné! Ben ... comment t'as fait?? Et pour finir, j'ai embouré une voiture en*

stationnement...; минулого незавершеного (Imparfait): T'étais encore au bureau? Je pouvais pas savoir que c'était toi!! Il fallait gratter une carte et si on avait les trois grenouilles, on gagnait soit un yacht soit une maison, soit un cadeau surprise!; найближчого майбутнього (Futur immédiat): D'abord, la journée n'est pas fini, et tu vas voir que tout ne vas pas si mal! Tout doux, ma belle, on va se débrouiller, vous dérangez pas! Je vais commencer par changer les piles!; простого майбутнього (Futur Simple): En effet, dans quelques jours vous recevrez par la poste un magnifique torchon imprimé ... Et si j'ai les mains prises pas les valises, comment je ferai pour mettre la clé dans la serrure? Et maintenant, le premier que j'entends réclamer sa mère, sera privée de dessert! Si tu traînes tout le temps, on pourra jamais les faire toutes!; умовного способу (Conditionnel Présent): Y en a, je vous jure, il faudrait que ça leur tombe tout cuit dans le bec! Si toutefois il vous arrivait un accident, nous vous en donnerions une autre paire!

Синтаксичні особливості коміксу зумовлені обмеженістю простору для представлення реплік персонажів та необхідністю передати в писемній формі діалогічний характер мовлення. Відповідно синтаксична структура характеризується відносною простотою та максимальною наближеністю до розмовного стилю мовлення, який легко сприймається, а також це пов'язано з тим, що комікс належить до розважальних жанрів. Мовлення персонажів здебільшого діалогічне, і тому автор намагається представити їхні висловлення якомога стисліше. Малюнок допомагає досягнути бажаного ефекту, бо є носієм інформації, не представленої вербально. У ході вивчення коміксів проаналізовано низку вигуків, використовуваних для вираження почуттів, переживань, реакцій або емоцій без називання їх. До них також відносять різні заклики, накази – цензурні й нецензурні, крики тварин і інші звуки. Виявлені вигуки можна розподілити поміж двома групами. До першої – вигуки мовця, які передають сміх, зітхання, розчарування, жаль, біль, здивування, злість, незадоволення тощо. До другої – звуконаслідувальні вигуки, що передають інші позамовні звукові явища, які виникають внаслідок діяльності людини. За структурою досліджувані вигуки можна поділити на прості та складні, утворені

на основі інших частин мови. Також вигуки диференційовано за такими семантичними ознаками: наказ, подяка, жаль, вибачення, прохання. Ці вигуки постали на основі інших частин мови, а саме: іменників, дієслів у наказовому способі, прикметників, прислівників.

У текстах коміксів спостережено вживання неповних, односкладних речень, а також слів-речень (комунікантів) та вигуків: «Ah?», «Ah!» «Oh!», «Ben», «Euh», «Chut!», «Chic!», «Eh!», «Ouille!», «Pssst!», «RE-TSSS!», «Ha!», «Hein» тощо, по-особливому емоційно марковані. Відмінною рисою коміксу є утворені автором власні вигуки, не зафіксовані в словниках. Автори звертаються до ономапої, застосовуючи різну графіку та колір для надання більшої експресії та виразності, уможлижуючи трансляцію чималого обсягу інформації з урахуванням принципу мовної компресії. Уживання звуконаслідувань зумовлене тематикою коміксів, у яких пригоди супроводжувано бійками, зіткненнями, криками, ударами: *Vlan!* (зачинилося вікно), *Boum!* (стукіт у двері); *Crrrraac!* (поламалися двері); *Bling! Bsdablong! Crac!* (відбувається бійка); *Braoum!* (гримить грім); *Cocoricoooo!* (заспівав півень) та ін. Вигуки є найважливішим елементом, який створює емоційну напругу, виконує функцію впливу, несе певне стилістичне навантаження, візуалізує емоційні реакції і таким чином наближає текст комічного до усної форми спілкування. Вигуки, відіграючи суттєву емоційно-експресивну функцію в тексті коміксу, вживано або як окремі слова-речення, або як компоненти простих речень.

У висловленнях з негативною конотацією перший елемент заперечення здебільшого не представлений: *Ça fait rien? Ça va pas traîner! C'est pas beaucoup! Tu veux pas que j'ouvre la fenêtre? Je suis un Bidochon, ne l'oublie pas!*

Вивчаючи розповідні речення в текстах коміксів, ми дійшли висновку, що однією з характерних їхніх рис є сегментовані конструкції, які виконують функцію емоційного та логічного виділення: *Je vais les calmer, moi ... Les vacances, ça le met de bonne humeur! Moi, ça m'est égal d'aller ailleurs, je suis veuf! Et bien moi, je ne vois toujours pas ce que ça a de formidable!!*

Діалогічне мовлення коміксів вирізняється частим вживанням окличних та спонукальних речень: *Incroyable! C'est que ... On est deux! Je suis avec la dame! Mais entrez! Tenez, voilà votre paire de draps! Arrête! Pleure pas, mon chéri, maman va revenir! Allez voir au fond, il doit rester des places! Écoute, ça va te remonter le moral! Tiens, regarde, ce que j'ai fait de leur port ubis! Deux prospectus, s'il vous plaît! Je te parie que l'intérieur vaut l'extérieur!*

Загальною тенденцією для побудови питальних речень залишається модель без інверсії: *C'est mois qui ai des voix ou c'est toi qui es ventriloque? Alors, c'est ça une maison écologique? C'est normal qu'il y ait un rôti dans l'antenne télé? Ça monte à combien? Vous arrivez à faire cuire quelque chose la-dedans? Oh ça, c'est un four solaire! À cette heure-ci? C'est tout ce que vous avez comme prospectus?*

Однак нормативна модель побудови питальної репліки розмовного стилю мовлення теж трапляється: *Qu'est-ce qu'elle nous dit cette balance? Qu'est-ce que vous voulez que ça me foute que votre femme ne puisse pas s'empêcher de crier!! Alors? Est-ce que vous avez des prospectus? C'est où vos prospectus? On peut en avoir des prospectus? Je suis sûr que ses prospectus ne sont même pas en papier glacé! Alors, qu'est-ce que tu fabriques? T'es peut-être exceptionnel?*

Аналізуючи структурні типи речень, які становлять вербальну частину коміксів, можна констатувати, що прості речення переважають над складними, двоскладні над односкладними, складні речення представлені як сполучниковими, так і безсполучниковими, серед яких останні менш частотні, складнопідрядні речення переважають над складносурядними: *Chez les Bidochon, on s'est fait de père en fils, on a jamais eu besoin de l'aide de personne! Chez les Bidochon, y a jamais eu personne d'exceptionnel, et c'est pas moi qui, aujourd'hui, vous commencer! J'ai sorti la poubelle, oui, mais si tu crois que je ne souviens de la couleur! Tu crois que tu vas y arriver? C'est le prénom de la fille qui te renseigne en cas de problèmes! Le petit François qui s'était caché sous l'évier du pavil-*

lon «Balançia» attend ses parents à l'accueil! C'est pour ça que j'ai pris de la documentation, c'est pour peser le pour et le contre!

Серед стилістичних засобів виокремлено тропи, а саме: епітет: *En mettant une cravate et une chemise propre ...*; *Voilà un brave homme qui vivait dans l'ignorance de la fraude fiscale ...*; персоніфікація: *Qu'est-ce qu'elle nous dit cette balance?*; порівняння: *On dit qu'ils ne sont pas faits d'os et de chair, comme nous, mais d'une matière gélatineuse ... Qu'est-ce qu'il t'a dit comme combine?*; перифраза: *Et depuis on lui fiche la paix! Foutez le camp! Vous mettez toutes les ordures en tas et on repasse vous prendre ce soir!* та граматичні фігури – перелічення: *Deux watts, numérotation vocale, bibande, mode vibreur, écran trois lignes, clapet actif*; анафора: *Tu veux une tisane? Ou un grog? Ou un viandeux? Tu veux le termomètre? Du sirop? Des pastilles? Des suppositoires? Tu veux pas que je te passe un Gant d'eau fraîche sur la figure? Ou de l'eau de Cologne? Tu veux que je te remonte ton oeriller?*; паралелізм: *Pour allez à gauche, vous tirez à gauche! Pour aller à droite, vous tirez à droite! Pour l'arrêter, vous tirez au arrière!*

Висновки. Отже, комікс є особливим креолізованим типом художнього дискурсу, за допомогою якого автор впливає на реципієнта. Наратив коміксу представлений у вигляді послідовних кадрів. Комікс має специфічного суб'єкта – автора тексту та художника. Вербальний код коміксу транслює діалоги персонажів, рясніє авторськими новоутвореннями, відбиває особливості французького розмовного стилю мовлення, забезпечує простоту сприйняття, емотивність та ємність. Невербальний код – персонажі, обстановка, відповідні ідеограми – передають нюанси тону, тембру голосу персонажів, виконують роль авторських ремарок. Перспективним убачаємо виявити та розглянути психолінгвістичні особливості сприйняття коміксів, визначити номенклатуру складників мовленнєвої компетентності, які досягаються шляхом використання коміксів на практичних заняттях з французької мови.

ЛІТЕРАТУРА

- Белов Д.** Комікс як продукт інформаційної культури. *Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського*. 2018. 49. С. 29–42. DOI:10.31866/2616-7654.5.2020.205728
- Івасишин М. Р.** Мультимодальність англomовного коміксу: лінгвальний та екстралінгвальний виміри: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10.02.04. Львів : ЛНУ імені Івана Франка, 2019. 22 с.
- Космацька Н. В.** Структурно-функціональні особливості мови французьких коміксів (на матеріалі серії «Asterix») : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05. Київ, 2012. 19 с.
- Макклауд С.** Понимание комикса. Невидимое искусство. Москва : Белое яблоко, 2016. 216 с.
- Сонин А. Г.** Комикс : психолінгвістический анализ : монографія. Барнаул : Изд-во Алт. госун-та, 1999. 110 с.
- Троян Т. Г.** Формування комікс-культури : переваги, функції, значення *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 7 (1). С. 22–26.
- Lacassin F.** Pour un neuvième art, la bande dessinée. Paris : Slatkine, 1982. 510 p.

REFERENCES

- Belov, D.** (2018). Komiks yak produkt informatsiinoi kultury [Comics as a product of information culture]. *Naukovi pratsi Natsionalnoi biblioteki Ukrainy imeni V. I. Vernadskoho*, 49, pp. 83–103 [in Ukrainian]. DOI: 10.15407/np.49.083
- Ivasyshyn, M. R.** (2019). *Multymodalnist anhlomovnoho komiksu : linhvalnyi i ekstralinhvalnyi vymiry* [Multimodality of English comics : lingual and extralingual dimensions]. (Extended abstract of candidate's thesis). Ljviv [in Ukrainian].
- Kosmatska, N. V.** (2012). *Strukturno-funktsionalni osoblyvosti movy frantsuzkykh komiksiv (na materialy serii «Astéri») [Structural and functional features of the language of French comics (on the material of the series «Astérix»]*. (Extended abstract of candidate's thesis). Kyiv [in Ukrainian].
- Makklud, S.** (2016). *Ponimanie komiksa. Nevidimoe iskusstvo [Comic book understanding. Invisible art]*. Moskva : Beloe jabloko [in Russian].
- Sonin, A. G.** (1999). *Komiks : psiholingvisticheskij analiz [Comic : psycholinguistic analysis]*. Barnaul : Izd-vo Alt. gosun-ta [in Russian].
- Troian, T. H.** (2018). Formuvannia komiks-kultury: perevahy, funktsii, znachennia [Formation of comic culture: advantages, functions, values]. *International scientific journal*, 7(1), pp. 22–26 [in Ukrainian].
- Lacassin, F.** (1982). Pour un neuvième art, la bande dessinée [For ninth art comics]. Paris: Slatkine [in French].